

“Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych w źródle archiwalnym”

29 marca 2017 r., w siedzibie Archiwum Państwowego w Kielcach przy ul. Kusocińskiego 57, odbyło się „Spotkanie ze źródłem archiwalnym” pt. “Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych w źródle archiwalnym”.

Obrady otworzyły Dyrektor Archiwum Państwowego w Kielcach Wiesława Rutkowska oraz Dyrektor Instytutu Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach dr hab. prof. UJK Beata Wojciechowska. Przed wystąpieniami prelegentów odbyła się promocja kolejnego, wydanego niedawno V tomu wydawnictwa “Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”. Dyrektor Wiesława Rutkowska omówiła jego treść i zaprosiła osoby zainteresowane publikowaniem na łamach periodyku do współpracy.

Moderatorem spotkania był dr hab. prof. UJK Jerzy Gapys z Instytutu Historii UJK. Zanim rozpoczęła się merytoryczna część obrad, prowadzący zaprosił do zwiedzenia trzech wystaw towarzyszących spotkaniu: „Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych” przygotowana przez: Związek Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych, Fundację Odzyskajmy Naszą Historię oraz Fundację im. Kazimierza Wielkiego, „Materiały dotyczące Narodowych Sił Zbrojnych w opracowaniu - dar Marii Lisowskiej z Kielc” przygotowaną przez Łukasza Gulдона, Paulinę Kaletę i Bartłomieja Gierasimowicza (Archiwum Państwowe w Kielcach) oraz wystawa - wojskowe rzemiosło artystyczne Pawła Staszczaka (student, Instytut Historii UJK). Pierwszym referentem był mgr Karol Wołek (doktorant, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego). Prelegent przedstawił zgromadzonym dwa aspekty ruchu narodowego: współczesny - działalność Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych oraz historyczny - ukazał struktury NSZ, regulamin, działania bojowe, sabotażowo - dywersyjne i główne hasła programu ruchu.

Następnie dr Rafał Sierchuła (IPN Poznań) zaprezentował „Historię Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych”. Jego wystąpienie było w zasadzie przeglądem stanu badań dotyczącego dziejów Brygady Świętokrzyskiej. Referent zaprezentował bogatą już i wielowątkową literaturę przedmiotu: publikacje monograficzne, edycje źródeł, biografie, wspomnienia, wydawnictwa albumowe i filmowe. Dr Sierchuła zaprezentował również materiały archiwalne, które jedynie częściowo zostały wykorzystane w dotychczasowych badaniach. Wyraził nadzieję, że kolejne lata przyniosą oświetlenie mało dotychczas rozpoznanych wątków w dziejach NSZ, m.in. wkład i relacje NSZ a AK.

Joanna Kolankowska (studentka, Instytut Historii UJK) przedstawiła prezentację multimedialną na temat wyzwolenia obozu w Holiszowie przez Brygadę Świętokrzyską NSZ na podstawie dokumentacji fotograficznej. Historia w obrazach pozwoliła na zaznajomienie zebranych ze szczegółami akcji wyzwolenia obozu, tj. jej przebiegiem oraz skutkami, czyli radością uwalnianych kobiet z piekła obozowego. Podczas akcji rannych zostało dwóch polskich żołnierzy. Oryginalne fotografie przedstawiały m.in. zabudowania obozowe, żołnierzy Brygady Świętokrzyskiej oraz więźniarki wręczające kwiaty i pamiątki swoim wybawcom.

Kolejnym referentem była mgr Ewa Kołomańska (Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie, oddział Muzeum Wsi Kieleckiej). Prelegentka przygotowała prezentację na temat „Brygada Świętokrzyska w zbiorach i działalności naukowej Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie, w oddziale Muzeum Wsi Kieleckiej”. Na wstępie autorka wskazała na misję naukową Mauzoleum w dokumentowaniu losów Polaków w okresie wojny. Wśród nowych, wzbogacających zbiory muzealne i wiedzę, znalazły się również pamiątki po NSZ i Brygadzie Świętokrzyskiej. W chwili obecnej są one niewielkie, lecz trwają negocjacje w kierunku pozyskania kolejnych zbiorów. Referentka skupiła się na losach Cezarego Skorupskiego żołnierza Brygady Świętokrzyskiej - pochodzącego z Poznańskiego, który przeniósł się wraz z rodziną na Kielecczynę. Zwróciła również uwagę na kwestię ratowania Żydów przez niektórych żołnierzy NSZ. Jako ostatni głos zabrał Tomasz Świątkowski (student, Instytut Historii UJK), który zaprezentował wybrane fragmenty wspomnień Mariana Rutkowskiego. Referent przybliżył sylwetkę prof. Rutkowskiego jako niższego rangą żołnierza Brygady Świętokrzyskiej NSZ poczynając od lat dzieciństwa, młodości, po lata dojrzałe, aż do chwili śmierci. Prelegent przytaczał liczne cytaty pochodzące ze wspomnień z okresu służby dotyczące zarówno jego przemyśleń, wspomnień z życia wojskowego, jak i samych działań bojowych Brygady. Na uwagę zasługują okoliczności wstąpienia do NSZ. Można je określić zwrotem - przez przypadek.

Po wystąpieniach rozpoczęła się ożywiona i na ogół merytoryczna dyskusja. Na spotkanie przybyli liczni goście w liczbie około 100 osób (w tym przedstawiciele władz wojewódzkich, samorządowych, IPN, kombatanci, przedstawiciele

świata nauki, studenci, doktoranci, regionaliści i mieszkańcy Kielc i najbliższej okolicy). Przybyła również Maria Lisowska, która podarowała archiwum kieleckiemu zbiór dokumentów po mężu, poruczniku, żołnierzu Brygady Świętokrzyskiej, a materiały te znajdują się obecnie w opracowaniu. Zebrani zadawali pytania dotyczące różnych trudnych aspektów działalności Brygady Świętokrzyskiej NSZ, część z nich mimo rozpoznania naukowego, czeka nadal na wnikliwe badania historyków. Niektórzy uczestnicy przytaczali wiele dotychczas niepotwierdzonych źródłowo opinii i zagadnień związanych z Brygadą i NSZ. Pytania dotyczyły m.in.: współpracy NSZ z Niemcami, zwalczaniem przez NSZ partyzantki GL-AL, relacji z AK, czy wreszcie prawidłowości używania terminu w stosunku do Brygady jako organizacji Polskiego Państwa Podziemnego. Na zadawane pytania odpowiadali prelegenci starając zwrócić uwagę zainteresowanych na potrzebę pogłębienia badań w odniesieniu do w/w wskazanych zagadnień, które winny zostać poddane wnikliwej analizie. Pozwoli to zapewne na rozstrzygnięcie spornych kwestii, które podnoszone były w dyskusji przez zainteresowane strony. Jest to, jak podkreślono, zapewne jedno z wielu spotkań w tym temacie, które może stać się przyczynkiem do dalszych wszechstronnych badań naukowych nad dziejami Brygady Świętokrzyskiej i NSZ.

Po zakończeniu spotkania przez organizatorów, dyskusja przeniosła się do kularów, gdzie przy kawie i herbacie trwała jeszcze długo.

Czynny był również punkt konsultacyjny „Archiwa Rodzinne”, przy którym zainteresowani mogli skorzystać z porad archiwistów z APK w sprawie gromadzenia i przechowywania zbiorów rodzinnych. Można było także zapoznać się z wydawnictwami prezentowanymi przez księgarnię „Światowid” Krzysztofa Lorka oraz Wydawnictwa Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Końskie „Arslibris”, i zakupić wybrane egzemplarze.